

потання або скарги: ухвала про відкриття провадження по скарзі, поданої в порядку ст. 303 КПК України); б) проміжні (постановлюються з приводу питань, які вирішуються під час розгляду клопотання або скарги: про призначення захисника на окрему процесуальну дію в порядку, передбаченому ст.ст. 49, 53 КПК України); в) підсумкові (містять результат розгляду клопотання або скарги);

2) залежно від участі сторін у кримінальному провадженні: а) ухвали, постановлені за участю всіх сторін кримінального провадження; б) ухвали, постановлені за участю тільки однієї з сторін кримінального провадження;

3) залежно від ініціативи суб'єктів кримінального провадження: а) рішення слідчого судді, постановлені за результатами розгляду клопотання чи скарги; б) рішення слідчого судді, постановлені за власною ініціативою (в порядку ст. 206 КПК України);

4) залежно від права на оскарження: а) ухвали слідчого судді, які можуть бути оскаржені в апеляційному порядку (ст. 309 КПК України); б) ухвали слідчого судді, які не підлягають оскарженню (не включені до переліку ухвал, визначених ст. 309 КПК України).

Оскільки постановлення слідчими суддями законних, обґрунтованих та вмотивованих ухвал має безпосередній зв'язок з виконанням завдань кримінального провадження, формулювання сучасних наукових положень про кримінальне процесуальне рішення слідчого судді є актуальним, та потребує подальшого дослідження.

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. № 4652-VI.URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>

2. Про Національну безпеку України: Закон України від 21 червня 2018 року № 2469-VIII.URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19>

Бойко Олена Іванівна

викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Стефанів Денис Олександрович

курсант Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВА ГРОМАДЯН НА НЕОБХІДНУ ОБОРОНУ ЯК ЗАХІД ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННИЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Протидія злочинам проти особи, забезпечення громадського порядку, захист конституційних прав громадян є однією з найважливіших умов функціонування будь-якої держави. В сучасних умовах правоохоронні органи України докладають чималих зусиль для її підтримки на належному рівні.

Проте практика свідчить, що цих зусиль сьогодні явно недостатньо. Характер і масштаби злочинності посилюють соціальну напругу, сприяють виникненню деструктивних процесів у суспільстві, люди відчувають, що їхнє життя, здоров'я і власність – незахищені. Захист конституційних прав людини та громадянина, зокрема захист державою життя, здоров'я, честі, гідності, недоторканності та безпеки відповідно до ст. 3 Конституції України, визнаються найвищою соціальною цінністю і головним обов'язком держави [1].

Реалізація права на захист від злочинних посягань є не тільки актуальним, а й дуже складним завданням для держави, адже вимагає проведення комплексних досліджень у багатьох галузях знань, зокрема юридичній, а саме поглибленого дослідження причин та умов, що сприяють вчиненню злочинів і правопорушень, підстав кримінальної відповідальності, особливостей їх кримінологічної характеристики та факторів, які запобігають їх вчиненню. Тому саме проблеми, пов'язані з регулюванням дій щодо захисту конституційних прав у стані необхідної оборони, на сьогодні є одними з найбільш актуальних у сфері протидії злочинності.

Однією з проблем реалізації права громадян на необхідну оборону є відсутність належного законодавчого регулювання повноважень людини та громадянина при захисті

своїх конституційних прав. На сьогоднішній час в Україні відсутній закон, який би регламентував дії осіб щодо застосування заходів впливу, зброї та спеціальних заходів у разі захисту в межах необхідної оборони від протиправних посягань.

Це суперечить, передусім, ст. 92 Конституції України, оскільки права людини і громадянина, гарантії цих прав, зокрема права на володіння і використання зброї в стані необхідної оборони, повинні визначатися виключно законами України. Відповідно до ст. 27 Конституції України кожен має право захищати своє життя і здоров'я, життя та здоров'я інших людей від протиправних посягань[1]. Ця норма Конституції України повинна бути закріплена у законодавчому акті, наприклад, Законі України «Про зброю» або «Про зброю не військового призначення».

Через відсутність відповідного закону також порушуються і норми ст. 24 Конституції України, яка передбачає рівні конституційні права і свободи громадян та їх рівність перед законом. Право використовувати зброю надано лише працівникам правоохоронних органів. Перелік осіб, які мають право використовувати вогнепальну зброю, пристрої для відстрілу патронами, спорядженими гумовими кулями, в Україні, на жаль, є вичерпним.

Зі змісту ч. 5 ст. 36 Кримінального кодексу України випливає, що не є перевищенням меж необхідної оборони і не передбачає кримінальну відповідальність застосування зброї або будь-яких інших засобів чи предметів для захисту від нападу озброєної особи або нападу групи осіб, а також для відвернення протиправного насильницького вторгнення у житло чи інше приміщення, незалежно від тяжкості шкоди, яку заподіяно тому, хто посягає [2]. На підставі викладеного вище можна зробити висновок, що ч. 5 ст. 36 КК України дозволяє застосовувати різні заходи впливу не лише працівникам правоохоронних органів, а й звичайним громадянам, хоча законодавчого регулювання придбання, володіння і застосування ними зброї на сьогодні не існує.

Для ефективної реалізації конституційного права громадян на необхідну оборону потрібно на законодавчому рівні закріпити оптимальну структуру, функції, завдання, принципи, повноваження, умови, за яких можливо налагодити ефективну координацію та взаємодію між органами законодавчої, виконавчої, судової влади та громадськістю з метою визначення видів зброї цивільного призначення, умов її придбання, правових підстав застосування.

На нашу думку, виправити недоліки правового регулювання реалізації права на необхідну оборону можна лише за допомогою запровадження дієвого механізму науково-обґрунтованого комплексу правових та організаційних заходів:

– прийняття відповідного законодавчого акта «Про зброю» або «Про зброю не військового призначення», який відповідно до Конституції України закріпив би гарантії захисту громадянина та людини з дотриманням конституційного принципу рівності громадян перед законом;

– у законі повинні бути чітко регламентовані види зброї цивільного призначення, процедура надання права на придбання, носіння, зберігання зброї, права та обов'язки власника зброї, правові підстави застосування зброї, заходи безпеки при поводженні зі зброєю, дії після її використання (надання долікарської медичної допомоги, виклик швидкої медичної допомоги, повідомлення підрозділу поліції, за необхідності вжиття заходів щодо затримання нападника, тощо).

Особливого значення потребує закріпленні на законодавчому рівні організаційно-правових основ реалізації права на необхідну оборону, при цьому конкретно визначивши повноваження суб'єктів правовідносин щодо обігу зброї, призначеної для захисту від протиправних посягань, умови її правомірного застосування.

---

1. Конституція України: прийнята на V сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.

2. Кримінальний кодекс України: Закон України від 5 квітня 2001 року № 2341-III / URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>